

стали конфесійні тексти. Уміщені в цій частині статті переконливо підтверджують загальновідому істину про те, що слово, потрапляючи в конфесійний контекст, стає носієм сакрального змісту, але при цьому не втрачає своєї художньо-естетичної виразності. Авторка, аналізуючи мову проповідей Св. Іоанна Кронштадтського, доводить думку про існування у слові великого асоціативного потенціалу, який пов'язує художньо-естетичну та ідеологічну культуру російської

мови та сакральний простір церковнослов'янської мови.

Рецензована книжка стане знахідкою для всіх охочих долучитися до скарбів російської літературної мови, культури, ментальності. Праця Н. М. Нічик добре видана, середнього формату, зручного в користуванні, у м'якій обкладинці.

І. СИНІЦЯ

Пахомова С., Джоганик Я.

СЛОВАЦЬКА МОВА : Підручник для студентів вищих навчальних закладів

Ужгород : Графіка, 2008.— 472 с.

Українська славістика переживає нині дуже складний і відповідальний період свого розвитку. Його головною ознакою є становлення нових славістичних спеціальностей та активізація співпраці вітчизняних славістів з фахівцями інших країн при створенні базових навчальних посібників зі слов'янських мов і укладанні двомовних перекладних словників.

Розміщення головних центрів славістики в радянські часи на території Росії — в Москві й Петербурзі — і зосередження у зв'язку з цим саме там найкваліфікованіших наукових і викладацьких кадрів привели до певного відставання розвитку національної славістики у колишніх республіках СРСР. Винятком у цьому сенсі не стала й Україна. На її території, де представники різних слов'янських народів живуть протягом кількох століть, мови деяких з них поглиблено, як окрема спеціальність, тоді не вивчалися. Ознайомлення з ними, причому досить поверхове, відбувалося при підготовці фахівців із русистики та україністики, що не сприяло високому рівню розвитку вітчизняної славістики.

Все вище висловлене повною мірою характерне й для нашої словакістики, становлення якої розпочалося фактично тільки з утворенням незалежної держави, коли в 1994 р. в Ужгородському національному університеті (УНУ), а також одночасно ще в кількох

недержавних навчальних закладах Києва, Рівного та ін. було відкрито підготовку фахівців із словацької мови та літератури.

Слід зазначити, що відкриття цієї спеціальності (навіть беручи до уваги збіг цілого ряду факторів — геополітичного, історичного, економічного та культурного, внаслідок чого в закарпатців сформувалася підвищена, порівняно з жителями інших регіонів України, потреба в оволодінні словацькою мовою) було за тогочасних умов справою вкрай складною. Головний тягар при розв'язанні цього завдання ліг на плечі лінгвістів УНУ. Викладачам кафедри словацької мови довелося розпочинати роботу в дуже важких умовах, без належної науково-методичної бази. Цілковита відсутність навчальних посібників, написаних українською мовою, змусила їх користуватися російськомовними підручниками, виданими ще в 80–90-х роках ХХ ст., які своїм змістом і підбором лексичного матеріалу (попри їх достатній науково-методичний рівень) були вже ідеологічно і морально застарілими.

Цілком зрозуміло, що за таких умов вихід першого в історії України підручника словацької мови, створений у співпраці славістів обох країн, є справді визначною подією.

Підручник для студентів вищих навчальних закладів «Словацька мова» підготовле-

ний на високому науково-методичному рівні. Основою для його написання став власний багаторічний досвід викладання словацької мови українським студентам, набутий його авторами — С. Пахомовою і Я. Джогаником у стінах Ужгородського національного університету.

Підручник являє собою базовий курс словацької мови для студентів, які вивчають цю мову як основну спеціальність. Тому його матеріал викладений у контрастивному аспекті, у зіставленні з українською мовою на всіх її рівнях (фонетичному, лексико-семантичному, морфологічному та синтаксичному). Основні відомості про різні рівні сучасної словацької літературної мови в ньому супроводжуються численними вправами: на закріплення граматичного матеріалу, поповнення словникового складу, розвиток усного мовлення тощо. Викладення теоретичного матеріалу та підбір практичних завдань враховує інтерференційний вплив рідної для студентів мови. Хоча підручник, як зазначено в його передмові, зорієнтований насамперед на оволодіння словацькою мовою на початковому і середньому рівнях при навчанні словаків, розміщений у ньому теоретичний і практичний матеріал дозволяє використовувати його й при вивченні словацької мови як іноземної — істориками, політологами, міжнародниками, економістами, географами, а також застосовувати на курсах іноземних мов, у спеціалізованих гімназіях, коледжах та інших середніх навчальних закладах. Цілком придатний він і для самостійного ознайомлення із словацькою мовою. Останнє має істотне значення, враховуючи брак відповідних курсів у більшості регіонів України.

Хоча при підготовці підручника «Словацька мова» автори максимально використали власний викладацький досвід, вони не обмежилися ним. Як показує його зміст, уважно ознайомившись з усіма існуючими на пострадянському просторі підручниками з різних слов'янських мов, С. Пахомова та Я. Джоганик уміло використали найбільш вдалі методичні знахідки колег, наприклад чеську традицію, відповідно до якої кожний урок книжки закінчується елементом сміхової культури словаків — жартом чи анекдотом. При написанні підручника вони творчо використали також досвід колег-славистів з університету в Пряшеві, з яким Ужгородський національний університет пов'язують давні плідні партнерські стосунки.

Поданий у підручнику матеріал відповідає державній програмі з підготовки фахівців із словацької мови та літератури, узгоджений з програмами та планами з інших — основних та додаткових — дисциплін, що викладаються в університеті в межах даної спеціальності.

У вступній частині цього посібника (уроки 1–5), де представлено основні фонетичні, графічні, орфоепічні, орфографічні й частково морфологічні відомості, головна увага зосереджена на формуванні в тих, хто вивчає мову, навичок правильної артикуляції — як вимови специфічно словацьких, відсутніх в українській мові звуків, так і тих, які свої особливості виявляють лише в мовленнєвому потоці, в умовах спонтанного мовлення.

Розділи, що входять до основної частини підручника (уроки 6–35), включають великий і різноманітний матеріал: навчальні тексти з питаннями до їх змісту; словнички нових слів та висловів; тематичні діалоги, які знайомлять студентів із зразками усного мовлення словаків; граматичні блоки та практичні вправи різного спрямування. Завершує підручник словацько-український словник.

Різноманітні за тематикою й змістом тексти та діалоги подають цікаву й актуальну інформацію про Словацьку Республіку, знайомлять з важливими подіями історії та культури цієї країни, дають уявлення про реалії її сучасного життя та українсько-словацькі зв'язки. Ужита в текстах, діалогах та вправах цього підручника лексика відтворює сучасний стан розвитку словацької мови, дозволяє вільно спілкуватися на різні актуальні для сучасної Словаччини теми — про політику, економіку, культуру, освіту, побут словаків раніше і тепер. Виконання численних і різноманітних за завданням вправ дозволяє тим, хто вивчає словацьку мову, добре закріпити пройдений матеріал, розвинути мовленнєві навички, послабити інтерференційний вплив рідної мови, поповнити свій словниковий запас, набути навичок розуміння, усного та письмового перекладу тощо.

Видання підручника «Словацька мова» — істотний внесок у створення в Україні власної, національної школи словакістики. Враховуючи, що для її розбудови в подальшому не обійтися без підготовки ще цілої низки різноманітних навчальних посібників та словників, дозволимо собі висловити тут деякі зауваження і побажання до змісту цього підручника.

Щонайповніше, щонайглибше занурення в мову в період її вивчення є, на наш погляд, однією з основних умов для досконалого оволодіння нею в подальшому. На початковому етапі вивчення мови, коли створюються підвалини майбутнього професіоналізму, винятково важливу роль відіграють орфоепічні вправи, спрямовані на формування правильної вимови. Особливо корисним тут може бути запам'ятовування невеликих і нескладних за змістом віршованих текстів, наприклад дитячих віршиків, вивчення яких

напам'ять або багаторазове їх повторення дозволяють засвоїти вимову незвичних звуків та їх сполучень. Хоча в рецензованому підручнику такі віршовані твори й трапляються, їх, однак, як нам видається, явно недостатньо, особливо у вступній частині. Подані в книжці вірші кількох відомих словацьких поетів бажано було б з цією метою доповнити фрагментами народних пісень та інших творів фольклору.

Значна і вже на перший погляд помітна близькість української та словацької мов (у фонетичному, граматичному, лексичному аспектах) створює оманливу, не підтвержену, на жаль, практикою надію на дуже легке, без зусиль, оволодіння цією мовою. Ця ж близькість створює і додаткові труднощі українцям при вивченні словацької. Особливо в тому разі, якщо вже на початковому етапі на це не було звернуто спеціальної уваги. Виходом із ситуації могло б бути також введення до тексту підручника уривків невеликих за розміром поетичних та прозових творів, багатих на слова та вислови з розмовної мови, вживані словаками в різних життєвих ситуаціях. Крок у цьому напрямку автори вже зробили. Проте одного-двох діалогів, хоч і вміщених у кожному розділі підручника, гадаємо, все ж замало, тим більше що вони часто мало чим відрізняються від тих, які подаються в розмовниках. Доповнення підручника короткими й різноманітними за темою ситуативними діалогами допомогло б формуванню у студентів навичок спонтанного мовлення, чим оптимізувало б процес вивчення словацької мови в цілому.

Звичайно, хорошим і дуже необхідним доповненням до аналізованого підручника стало б і видання спеціального посібника з розвитку мовлення, подібного до створеного

ще за радянських часів для студентів-богемістів В. М. Мокієнком. З огляду на високу кваліфікацію викладачів кафедри словацької мови УНУ, її тривалі зв'язки із словакістами та українцями Словаччини, сподіваємося, що з підготовкою такого видання затримки не буде.

Враховуючи, що рецензований підручник стане на тривалий час базовим не лише для студентів, а й для всіх тих українців, хто наважиться самостійно вивчати словацьку мову, вкрай потрібним додатком до нього став би компакт-диск із записами використаних у книжці матеріалів (текстів, діалогів тощо). Не завадило б йому також і наведення матеріалів для самоконтролю (правильного виконання найскладніших вправ) та граматичних таблиць, які дозволяють подивитися на мову системно.

Полегшенню в засвоєнні словацької мови сприяли б і деякі доповнення, внесені до словацько-українського словника, розміщеного в кінцевій частині підручника. На нашу думку, бажано було б ввести до нього граматичні позначки (роду, числа — для іменників, виду — для дієслів та ін.), подати найскладніші для утворення та запам'ятовування форми словацьких слів, як це традиційно робиться в подібних виданнях з метою мінімізації негативних наслідків міжмовної інтерференції. Звичайно, деяких висловлених тут нами зауважень можна було б уникнути ще до виходу цього вкрай актуального і в цілому дуже якісного, професійно підготовленого підручника, якби автори ознайомили з його текстом ширше коло фахівців із словакістики, зокрема в Україні.

В. ФЕДОНЮК